

ԲԱԺԻՆ 3: ՈՒՍՈՒՑՈՒՄ ԵՎ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ
РАЗДЕЛ 3: ОБУЧЕНИЕ И ВОСПИТАНИЕ
SECTION 3: TEACHING AND UPBRINGING

ԸՆՏԱՆԻՔՈՒՄ ԵՐԵԽԱՆԵՐԻ ՀԱՆԴԵՊ ԲՈՆՈՒԹՅԱՆ
ԵՐԵՎՈՒՑԹՆԵՐԸ ԵՎ ԴՐԱՆՑ ՀԵՏԵՎԱՆՔՆԵՐԸ

Աշխկյան Արմենուհի

Երևանի պետական համալսարան,
Հայաստան

Համառոտ ներածական: 20-րդ դարավերջի և 21-րդ դարասկզբի սոցիալ-տնտեսական վերափոխումները, համաշխարհայնացման հզոր ներգործությունն ուղղակիորեն ազդել են գրեթե բոլոր սոցիալական ինստիտուտների, այդ թվում՝ նաև «ընտանիք» սոցիալական ինստիտուտի կառուցվածքի, սոցիալական կարգավիճակի վրա: Այս ամենը ոչ միայն անմիջականորեն ազդել է ընտանիքի առօրյա կենցաղավարման, այլև միջանձնային հարաբերությունների, բարոյակթիկական նորմերի վրա: Որչափ էլ «ընտանիք» սոցիալական ինստիտուտը փակ համակարգ է՝ ելնելով ազգային առանձնահատկություններից, այնուհանդերձ, զերծ չէ անգամ առօրյա կենցաղային խնդիրների շուրջ «թեթև վիճաբանություններից», որոնք կարող են վերածվել ներընտանեկան առանցքային բխումների, բռնությունների: Այս համատեքստում թեման կարևորվում է, որովհետև շոշափվում է մի շատ կարևոր խնդիր, որը վերաբերում է ընտանեկան բռնություններին, մասնավորապես երեխայի նկատմամբ բռնության դեպքերին:

Հիմնախնդիրը: Մեր ուսումնասիրության հիմնախնդիրն է դիտարկել երեխայի նկատմամբ բռնության երևույթը, առաջացման պատճառականությունը, հետևանքները երեխայի անձի ձևավորման և սոցիալականացման գործում՝ բացահայտելով դրանց կանխարգելման ուղիներն ու միջոցները:

Հիմնախնդրին առնչվող արդիական հետազոտությունների և հրատարակությունների վերլուծություն: Արծարծվող խնդիրը հետաքրքրել է ինչպես հայրենական, այնպես էլ արտասահմանյան մասնագետներին, որոնք անդրադարձել և հանգամանորեն քննարկել են երեխայի նկատմամբ բռնության երևույթը՝ տալով երեխայի նկատմամբ դաժան վերաբերմունքի մի շարք դասակարգումներ.

- ֆիզիկական բռնություն [2; 3],
- սեռական բռնություն [2;3],
- արհամարհանք [2;3;4;6],
- հոգեբանական բռնություն [4;7],
- տնտեսական բռնություն [4;7]:

Հոդվածի շրջանակներում իրականացվող հետազոտության նպատակը: Ուսումնասիրության նպատակն է համակողմանիորեն քննել և բացահայտել երեխայի նկատմամբ բռնության երևույթը՝ ներկայացնելով դրա հիմնական պատճառներն ու հետևանքներն անձի ձևավորման համատեքստում:

***Բանայի բառեր:** Ընտանեկան բռնություն, անձի ձևավորում, ֆիզիկական բռնություն, հոգեբանական բռնություն, սեռական բռնություն, ազգային գիտակցության կարծրատիպ, երեխայի բարձրարժեքության գիտակցում:*

21-րդ դարի հայ ընտանիքներում միջանձնային հարաբերությունները կարգավորվում են առօրյա կենցաղում դեռևս պահպանվող ընտանեկան ավանդույթներով և սովորույթներով: Ընդ որում, ներընտանեկան կառույցում բարոյահոգեբանական առողջ մթնոլորտի պահպանման, ընտանիքի ամրության ու կայացման գործում կարևորվում են յուրաքանչյուր անդամի կողմից վերոնշյալ նորմերի պահպանումն ու փոխանցումը հաջորդ սերնդին:

Բոլոր ընտանիքները, այդ թվում՝ նաև հայ ընտանիքը, գերծ չէ անգամ առօրյա կենցաղային խնդիրների շուրջ «թեթև վիճաբանություններից»: Հետևապես վերջին տարիների ներընտանեկան բախումները, բռնությունները, ընտանիքում առկա բազում տարաձայնությունները վկայում են հենց այդ մասին: Ընդ որում, որքան մեծ են ամուսինների կրթական մակարդակների տարբերությունները, այնքան բարձր է ընտանեկան բախումների, բռնությունների հաճախականությունը:

Ընտանեկան բռնությունների, երեխաների նկատմամբ դաժան վերաբերմունքի երևույթը հետաքրքրել է թե՛ հայրենական, թե՛ արտասահմանյան մասնագետներին: Երեխայի նկատմամբ բռնության դեպքերը բնութագրական են եղել բոլոր ժամանակների բոլոր ժողովուրդների համար: Այդ մասին են վկայում դեռևս մ.թ.ա. 2-րդ հազարամյակից մեզ հասած գրական աղբյուրները [7]: Դեռևս Հին Հունաստանում և Հռոմում մինչաստվածաշնչյան և հարաստվածաշնչյան ժամանակներում երեխաներին ծիսական գոհաբերության էին հանձնում, այրում խարույկի վրա: «Երեխային դիտում էին որպես սեռական հարաբերությունների ոչ ցանկալի արդյունք, նորածնի վրա էր դրվում առաջնային մեղքի ու հանցանքի բեռը» [2, 13]: Վերածննդի դարաշրջանում ընտանեկան գործունեությունը բերեց առավել հասուն ձևեր. ծնողները զրկվեցին երեխայի կյանքի ու մահվան հանդեպ նահապետական իրավունքից: Սկսեցին ուշադրություն դարձնել նրանց կրթության վրա: Ընդգծվում էին այլընտրանքային կարգապահական ազդեցությունները, սիրո արտահայտումն ու սեփական օրինակը, այլ ոչ թե պարտադրանքը, վախը, ֆիզիկական պատիժները [3, 25]:

19-րդ դարի վերջերից արդեն կար հաստատուն տեսակետ առ այն, որ երեխան համարվում էր «սեփականություն», «իր» ծնողների կամ նրանց փոխարինողների համար, որոնք իրենց իրավունք էին վերապահում երեխայի առքուվաճառք իրականացնելու:

20-րդ դարի 70-ական թվականներին երեխայի սխալ դաստիարակության, ընտանեկան բռնությունների հիմնախնդրին առնչվող կտրուկ շրջադարձ արձանագրվեց, որը նպաստեց թե՛ ընտանիքների և թե՛ նրանցում մեծացող երեխաների օգնության համակարգի ձևավորմանն ու զարգացմանը: Հիմնվեցին պետական, տեղեկատվական կենտրոններ ու հաստատություններ, որոնք զբաղվում էին վերոնշյալ խնդրի կարգավորման հարցերով:

20-րդ դարի 90-ականների մասնագիտական գրականության մեջ [Целуйко В. М., Сорокин П. А и др.] գոյություն ունեին այդ ժամանակաշրջանում հայտնի դարձած «երեխաների նկատմամբ դաժան և անփույթ վերաբերմունքի» (child abuse and neglect CAN) շատ սահմանումներ: Իրավաբանական գրականության մեջ այն հաճախ անվանում են «երեխաների հանդեպ անփույթ վար-

մունք և չարաշահում»: Այսպիսի սահմանում օգտագործվում էր ՌԴ ընտանեկան օրենսգրքում (1995 թ.): Այս ամենը վկայում է այն մասին, որ խնդիրը միշտ էլ հուզել է պատկան մարմիններին, հիմնախնդրով զբաղվող մասնագետներին, և այն արդիական է նաև մեր օրերում: Ուշագրավ են հատկապես Լ. Ս. Ալեքսեևայի ուսումնասիրությունները՝ նվիրված երեխայի նկատմամբ բռնության դեպքերին՝ ըստ տարիքային շրջաբաժանումների:

1. 1 տարեկանից մինչև 2 տարեկան (կան բռնության դեպքեր),
2. 3 տարեկանից մինչև 9 տ.արեկան (դեպքերի թիվը կրկնապատկվում է),
3. 9-13 տարեկան (հաճախականությունը նվազում է),
4. 16 տարեկան և ավելի (աստիճանաբար նվազում է) [4, 44]:

Ինչպես տեսնում ենք, բռնության առավել ինտենսիվությունն նկատվում է հատկապես տարիքային այն փուլում, երբ երեխան դեռևս անօգնական է, բայց ուզում է ցույց տալ իր «ես»-ը, կամքը, որը, բնականաբար, կարող է չհամընկնել մեծերի՝ երեխային իրենց ենթարկելու ցանկությանը: Արդյունքում տուժում է անօգնական երեխան՝ ենթարկվելով հարկադրանքի, բռնության:

Այսօր մասնագետները տարբերում են ընտանիքում երեխայի նկատմամբ դաժան վերաբերմունքի մի քանի դասակարգում.

➤ **Ֆիզիկական բռնություն** – սահմանվում է որպես ցանկացած ոչ պատահական վնասվածք հասցնելը մինչև 18 տարեկան երեխային մեկ այլ անձի կողմից: Ընտանեկան բռնությունները չեն սահմանափակվում միայն ֆիզիկական բռնությամբ, թեպետ ամենատարածվածը հատկապես ֆիզիկական բռնությունն է, որի գոհն են այսօր աշխարհի շատ երեխաներ:

➤ **Սեռական բռնություն** – ենթադրում է երեխայի կամ անչափահասի օգտագործումը՝ սեռական բավարարություն ստանալու մեկ այլ անձի կողմից:

➤ **Արհամարհանք** – ծնողի կամ պատասխանատու այլ անձի անկարողությունն ու անտեսումն է մինչև 18 տարեկան երեխայի մշտական կարիքները հոգալու և նրա լիարժեք սոցիալականացումն ապահովելու գործում:

➤ **Հոգեբանական բռնություն** – հոգեբանական արհամարհանքը ծնողի կամ պատասխանատու մեկ այլ անձի՝ երեխայի նկատմամբ պարբերաբար աջակցության, ուշադրության, ապրումակցման բացակայությունն է, ինչպես նաև նրան ստորացնելը, վիրավորելը, ծաղրուծանակի ենթարկելը:

➤ **Տնտեսական բռնություն** - անձին հարկադրված նյութական կախվածություն ստեղծելու կամ իշխելու նպատակով նրան գոյության անհրաժեշտ միջոցներից (սնունդ, հագուստ, կացարան, դեղորայք) զրկելն է, սեփականության կամ ընդհանուր սեփականության իրավունքով պատկանող գույքը տնօրինելու, տիրապետելու և օգտագործելու իրավունքները ոչ իրավաչափ սահմանափակելը, անձի կրթություն ստանալու կամ աշխատանքի ընտրության ազատության սահմանափակումը:

Երեխայի նկատմամբ բռնության հետևանքները վերացնելու համար նախևառաջ անհրաժեշտ է հասկանալ դրանք ծնող պատճառները: Այսպես, առօրյայում կենցաղային բախումները, վիճաբանությունները տարածված են գրեթե բոլոր ընտանիքներում՝ անկախ սեռից, տարիքից, կրթական մակարդակից, սոցիալական պայմաններից, որոնք որևէ էական փոփոխություն ներդնող նկատմամբ չեն ստեղծում: Մինչդեռ մեր ուսումնասիրությունները վկայում են, որ կան որոշ պատճառներ, որոնք կարող են հանգեցնել ներընտանեկան կոնֆլիկտների, երեխաների նկատմամբ բռնության: Դրանք են՝

- սոցիալ-տնտեսական ծանր պայմանները,
- գործազրկությունը,
- ազգային գիտակցության կարծրատիպը,
- կոպիտ բնավորությունը, անզիջողականությունը, էսասիությունը,
- երեխայի դաստիարակության հարցում ծնողների անհամաձայնությունը,
- ակոհոլի չարաշահումը,
- թմրամոլությունը,
- հոգեբանական բռնությունը և այլն:

1. **Ազգային գիտակցության որոշ կարծրատիպեր:** «Իմ երեխան է, ես եմ ծնողը, ինչպես հարմար եմ գտնում, այնպես էլ դաստիարակում եմ». հենց այս մտայնությունն է, որ հաճախ «թյուրիմացության» մեջ է զցում որոշ ծնողների, որի արդյունքում էլ առաջանում է երեխայի համար ոչ նպաստավոր պայման: Խնդիրն այն է, որ նման ծնողները երեխային չեն դիտարկում որպես գերազույն արժեք, որպես «մեծագույն պարզ», այլ դիտում են որպես իր, սեփականություն, որի հետ կարող են վարվել՝ ըստ իրենց ցանկության:

2. **Սոցիալ-տնտեսական ծանր պայմանները,** երբ մարդը, անգորությունից հավասարակշռությունը կորցնելով (հաճախ տղամարդիկ), դիմում է բռնության, ինչն էլ կարող է հանգեցնել ներնտանեկան բախումների, ընդհուպ մինչև ընտանիքի կազմալուծման: Թեպետ սոցիալապես ապահով ընտանիքներում էլ է բռնություն գործադրվում, պարզապես վերը նշվածն ավելի է խորացնում ընտանեկան բռնության արմատները: Հաճախ բռնության թիրախ են կանայք, բայց երբ այն տարածվում է նաև երեխաների վրա, չունի որևէ արդարացում: Անշուշտ, նյութական ծանր պայմանները բարձրացնում են ընտանիքներում բախումնայնության մակարդակը և որոշակիորեն ազդում ներնտանեկան փոխհարաբերությունների վրա, բայց քիչ չեն նաև այն ընտանիքները, որոնք գտնվում են սոցիալապես անապահով պայմաններում ու երեխայի նկատմամբ տածում են սեր, ջերմություն, գորովանք՝ գիտակցելով նրա բարձրարժեքությունը: Ուստի երեխայի նկատմամբ բռնությունները չպետք է պայմանավորել միայն նյութական գործոններով:

3. Ինչ վերաբերում է **հոգեբանական բռնությանը**, ապա այն բավականին տարածված երևույթ է մեր ընտանիքներում: Այսպես, անհարկի դիտողությունները, կոպիտ խոսելառճը, հայհոյանքը, արհամարհանքը հոգեբանական ներագրման բաղադրիչներ են, որոնք ուղղակիորեն կարող են ազդել երեխայի անձի ձևավորման և սոցիալականացման գործընթացի վրա:

Այս ամենը վկայում է այն մասին, որ երեխայի նկատմամբ ծնողների սիրո պակասը, հոգածության նվազումը կամ բացակայությունը, բացասական վերաբերմունքն ընդհանուր առմամբ պայմանավորված են ոչ թե երեխայի վարքով, այլ հիմնականում ծնողի մոտ իր իսկ անձի կամ ստեղծված իրավիճակի նկատմամբ ունեցած բացասական վերաբերմունքով: Հետևապես աշխատանքի սպեկտրն ուղղելով նախևառաջ դեպի ընտանիքները՝ անհրաժեշտ է բոլորի, մասնավորապես երեխաների համար ստեղծել արժանապատիվ կյանքով ապրելու բարեկեցիկ պայմաններ:

Հայաստանում մինչև վերջերս չկար ընտանեկան բռնության համար քրեական պատասխանատվություն նախատեսող օրենք, այդ հարաբերությունները կարգավորող իրավական դաշտ: Օրենքի բացակայությունը ստեղծում էր անպատժելիության մթնոլորտ և նպաստում ընտանեկան բռնությանը: Իսկ միայն ՀԿ-ների գործունեությունը բավարար չէր խնդրի արդյունավետ լուծման համար: 2017 թ. Հայաստանում ընդունվել է «Ընտանիքում բռնության կանխարգելման, ընտանի-

քում բռնության ենթարկված անձանց պաշտպանության և ընտանիքում համերաշխության վերականգնման մասին» ՀՀ օրենքը, որը նախատեսում է «ապահովել ընտանիքի անդամների անվտանգությունը և նպաստել ընտանիքում համերաշխության վերականգնմանը, ապահովել ընտանիքում բռնության ենթարկվածներին հոգեբանական, նյութական և սոցիալական աջակցության տրամադրման և նրանց սոցիալական վերականգնման համար պատասխանատու մարմինների գործունեության համար իրավական հիմքեր» [1, գլ.1]: Եթե բռնության ենթարկվածը անչափահաս է, ապա իրավական կարգով «անհետաձգելի որոշման» պատճենն ու համապատասխան արձանագրությունն ուղարկվում են խնամակալության և հոգաբարձության մարմին, որը, գնահատելով իրավիճակը, ձեռնարկում է օրենքով և իր կանոնադրությամբ նախատեսված գործողություններ: Ընդ որում, եթե ընտանիքում բռնության ենթարկված երեխայի պաշտպանական որոշումը կիրառվում է նրա հետ բնակվող ծնողի նկատմամբ, ապա դատարանը խնամակալության և հոգաբարձության մարմինն հանձնարարում է լուծել երեխայի խնամքի հարցը ՀՀ օրենսդրությանը համապատասխան՝ ելնելով երեխայի շահերից: Սա նշանակում է խնդրի կարգավորում օրենքի սահմաններում պետական մակարդակով:

Այսպիսով, թեպետ օրենքը վերահսկում ու կանոնակարգում է դաշտը, այնուհանդերձ մեզանից յուրաքանչյուրի, հասարակության ու պետության պարտքն է հոգալ երեխաների մասին, պաշտպանել նրանց իրավունքները, դաստիարակել, կրթել նրանց առանց որևէ բռնության՝ քաջ գիտակցելով, որ այսօրվա երեխան մեր ապագան է:

Հետազոտության նորույթը: Մեր օրերում երեխայի նկատմամբ դաժան վերաբերմունքի պատճառականությունը տարբեր է, սակայն հողվածի շրջանակներում ներկայացվել և հանգամանորեն վերլուծվել է ամենատարածված մի քանի պատճառ:

Եզրակացություններ, առաջարկություններ: Մինչև 2016 թվականը հողվածի շրջանակներում ներկայացվող խնդիրը կարգավորվում էր ենթաօրենսդրական դաշտում՝ տալով ոչ համարժեք ու անարդարացի լուծումներ: 2017 թվականից ընդունված «Ընտանիքում բռնության կանխարգելման, ընտանիքում բռնության ենթարկված անձանց պաշտպանության և ընտանիքում համերաշխության վերականգնման մասին» ՀՀ օրենքն ապահովեց բռնության ենթարկված անձանց, մասնավորապես երեխայի անվտանգությունը՝ ելնելով երեխայի շահերից:

Միանշանակ նշյալ օրենքը վերահսկում ու կանոնակարգում է դաշտը, սակայն մեզանից յուրաքանչյուրի պարտքն է մերժողական վերաբերմունք դրսևորել տվյալ խնդրի վերաբերյալ, հոգալ երեխաների մասին, պաշտպանել նրանց իրավունքները, դաստիարակել, կրթել նրանց առանց որևէ բռնության:

THE PHENOMENON OF VIOLENCE AGAINST CHILDREN AND THE WAYS OF PREVENTING IT IN FAMILY

Ashikyan Armenuhi
Yerevan State University,
Armenia

Abstract

The social and economic transformation of the late 20th century and the early 21st century, the powerful impact of globalization directly influenced the structure and role of almost all social institutions, including the social institution "Family"., that may become the key domestic clashes, violence in This context, the topic is important, because bean is a very important issue that concerns family violence, in particular in respect of the child violence cases the problem involved is interested in both domestic and foreign experts, which touched against a child, abuse several classifications (Harutyunyan K., Galstyan M.; Alekseeva L., Tseluyko V., Sorokin P., Radbill S.):

- Physical violence,
- Sexual violence,
- Contempt,
- Psychological violence,
- Economic violence.

These are difficult socio-economic conditions, unemployment, stereotype of national consciousness, rough character, uncompromising, selfishness, disagreement in the issue of child upbringing, alcohol abuse, drug addiction, psychological violence, etc: Until recently, the problem was regulated in the sub-legislative field, providing inadequate and unfair solutions. but only the activities of NGOs were not enough to effectively solve the problem. In 2017 - fortunately, the RA Law on this issue was adopted, which ensured the safety of persons subjected to violence, in particular, children, based on the interests of the child.

Although the RA law controls and regulates the field, it is the duty of each of us, society and the state to take care of children, protect their rights, educate and educate them without any violence, being well aware that today's child is our future.

Keywords: *Family violence, child abuse, physical violence, psychological violence, sexual violence, stereotype of national consciousness, awareness of the high value of the child.*

ЯВЛЕНИЯ НАСИЛИЯ ПО ОТНОШЕНИЮ К ДЕТЯМ В СЕМЬЕ И ИХ ПОСЛЕДСТВИЯ

Ашикян Арменуи
Ереванский государственный университет,
Армения

Аннотация

Социально-экономические преобразования конца XX и начала XXI веков, мощное воздействие глобализации напрямую повлияли на структуру и роль почти всех социальных институтов, в том числе и социального института «Семья», которые могут превратиться в внутрисемейные ключевые столкновения. В этом контексте важность темы заключается в том, что в ней рассматривается очень важный вопрос, касающийся бытового насилия, в частности случаев насилия по отношению к детям. Затронутая проблема заинтересовала как отечественных, так и зарубежных специалистов, которые рассматривают ряд классификаций жестокого обращения в отношении ребенка (К. Арутюнян, М. Галстян, Л. Алексеева, В. Целуйко, П. Сорокин, С. Радбилл):

- физическое насилие,
- сексуальное насилие,
- презрение,
- психологическое насилие,
- экономическое насилие.

Что касается причин жестокого обращения с ребенком, то следует отметить, что они разные, однако в рамках статьи мы попытались представить наиболее распространенные и фундаментальные причины. Это тяжелые социально-экономические условия, безработица, стереотип национального сознания, грубый характер, бескомпромиссность, эгоизм, несогласие в вопросах воспитания ребенка, злоупотребление алкоголем, наркомания, психологическое насилие и т.д.

До недавнего времени проблема регулировалась в подзаконодательском поле и предоставлялись неадекватные и несправедливые решения, а деятельность только НПО была недостаточной для эффективного решения проблемы. В 2017 году, к счастью, был принят Закон РА по указанной проблеме, по которому обеспечивалась безопасность лиц, подвергшихся насилию, в частности, детей, исходя из интересов ребенка.

Несмотря на то, что закон РА контролирует и регламентирует поле, тем не менее, долг каждого из нас, общества и государства – заботиться о детях, защищать их права, воспитывать, обучать их без применения какого-либо насилия, хорошо осознавая, что сегодняшний ребенок – наше будущее.

Ключевые слова: семейное насилие, жестокое обращение, формирование личности, физическое насилие, психологическое насилие, сексуальное насилие, стереотип национального сознания, осознание высокой ценности ребенка.

Օգտագործված գրականության ցանկ

1. «Ընտանիքում բռնության կանխարգելման, ընտանիքում բռնության ենթարկված անձանց պաշտպանության և ընտանիքում համերաշխության վերականգման մասին» ՀՀ օրենք, 2017, 13.12:
2. Հարությունյան Մ., Երեխայի հանդեպ բռնության հետազոտումը և կանխարգելումը, տես. և գործն. ձեռնարկ, Երևան, 2005:
3. Գալստյան Մ., Ընտանեկան բռնությունները Հայաստանի Հանրապետությունում, Երևան, «Զանգակ-97», 2002:
4. Алексеева Л.С. (2006). Проблемы жестокого обращения с детьми в семье, “Педагогика”, 2006, N 5.
5. Сорокин П.А., Главные тенденции нашего времени, Москва: “Наука”, 1997.
6. Целуйко В.М., Вы и наши дети, Москва, 2004.
7. Radbil, S. X., A History of Child Abuse and Infanticide/ R. E. Helfer and C. H., 1978.

Список использованной литературы

1. Закон Республики Армения «О предупреждении насилия в семье, защите от насилия в семье и восстановлении солидарности в семье», 2017, 13.12.
2. Арутюнян К., Обнаружение и профилактика насилия над детьми. Сборник, Ереван, 2005.
3. Галстян М., Домашнее насилие в Республике Армения, , Ереван, “Зангак-97”, 2002.
4. Алексеева Л.С., Проблемы жестокого обращения с детьми в семье, “Педагогика”, 2006, N 5.
5. Сорокин П.А., Главные тенденции нашего времени, Москва: “Наука”, 1997.
6. Целуйко В.М., Вы и наши дети, Москва, 2004.
7. Радбил С.К., История жестокого обращения с детьми и инфантицидов / R. E. elfer и С. Н., 1978.

References

1. The Law of the Republic of Armenia “On the Prevention of Domestic Violence, Protection of Domestic Violence and Restoration of Solidarity in the Family”, 2017.13.12.
2. Harutyunyan, K., Child Abuse Detection and Prevention, see: and business. Handbook. Yerevan, 2005.
3. Galstyan, M., Domestic Violence in the Republic of Armenia, Yerevan, “Zangak-97”, 2002.
4. Alekseeva, L. S., Problems of child abuse in the family, “Pedagogy”, 2006, N5.
5. Sorokin, P. A., The main trends of our time, Moscow, “Science”, 1997.
6. Tseluyko, V. M., You and our children. Moscow, 2004.
7. Radbil, S. X., A History of Child Abuse and Infanticide/ R. E. Helfer and C. H., 1978.

Материал был представлен и отправлен на рецензию: 11.04.2019

Принято к публикации: 20.04.2019

Рецензент: канд.пед.наук Лусине Айрапетян

The material was submitted and sent to review: 11.04.2019

Was accepted for publication: 20.04.2019

Reviewer: Ph.D. Lusine Hayrapetyan